

halılığa ve halk arasında huzursuzluklara sebep oldu. Hatta halk bu yüzden Nâsir b. Abdullah'ın isyanını destekledi.

Onun zamanında mevlid kandilleri ve ramazan bayramları resmî bayram olarak kutlanı, törenlere ülkenin her tarafından gelen bilginler, sūfîler ve devlet adamları katılırdı. Ayrıca fakir çocukları sūnnet ettirir ve onlara hediyeler dağıtırdı. Onun giydiği ve bundan dolayı **mansûrîyye** adını alan bir elbise çeşidi daha sonra fakihler ve devlet adamları tarafından da giyilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Les Sources inédites de L'Histoire du Maroc, Archives et Bibliothèques d'Angleterre (nşr. Henry de Castries), Paris 1918, I, 490-514; İbnü'l-Kâdî, *Cezvetü'l-İktibâs*, Rabat 1973-74, I, 114-116; Mehmed b. Mehmed, *Nuhbetü't-tevârîh ve'l-ahbâr*, İstanbul 1276, s. 134; Muhibbî, *Hulâsatü'l-eser*, I, 222-225; Münecim-başı, *Sahâifü'l-ahbâr*, İstanbul 1285, III, 263; Ahmed es-Selâvî, *Kitâbü'l-İstikşâ* (nşr. Ca'fer en-Nâsirî — Muhammed en-Nâsirî), Dârülbeyzâ 1954-56, V, 89-194; Hammer (Ata Bey), VII, 44 vd., 110; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/2, s. 222-223, 268-269; Ziriklî, *el-A'âm*, I, 224; Abdülkerîm Kerîm, *el-Mağrib fî 'ahdî'd-devleti's-Sa'diyye*, Rabat 1398/1978, s. 97-336; İbrâhim Harekât, *el-Mağrib 'abre't-târîh*, Rabat 1405/1985, II, 262-277; a.mlf., *es-Siyâse ve'l-mücteme 'a fi'l-'asrî's-Sa'dî*, Dârülbeyzâ 1408/1987, s. 75-89; Jamil M. Abu'n-Nasr, *A History of the Maghrib in the Islamic Period*, London 1987, s. 14, 214-219, 220, 223, 231-232, 234; C. Funck-Brentano, "Mansur", *IA*, VII, 296-300; Bekir Kütükoğlu, "Murad III", *IA*, VIII, 621-622; A. Cour, "Sa'dîler", *IA*, X, 43; E. Lévi-Provençal, "Ahmad al-Manşūr", *El²* (İng.), I, 288-289; R. Le Tourneau, "Fās", *El²* (İng.), II, 819.

HULÛSİ YAVUZ

AHMED b. MENÎ'

(أحمد بن منيع)

Ebû Ca'fer Ahmed b. Menî'
b. Abdîrahmân el-Begavî
(ö. 244/858-59)

Horasanlı tanınmış hadis hâfızı.

Meşhur müfessir ve muhaddis Ebû'l-Kâsım Abdullah el-Begavî'nin ana tarafından dedesidir. Horasan başta olmak üzere birçok ilim merkezini gezerek Süf-yân b. Uyeyne, Ebû Bekir b. Ayyâs, Abdullah b. Mübârek ve Yezîd b. Hârûn gibi ünlü muhaddislerden ders aldı. Hadis ilminde **hâfız*** mertebesine ulaştı. Daha sonra Bağdat'a yerleşip ölünceye kadar orada hadis öğretimi ile meşgul oldu. Talebeleri arasında, başta Buhârî olmak üzere, diğer *Kütüb-i Sitte* müelliflerinin yanı sıra Muhammed b. İshak es-Sâgânî, İbn Huzeyme ve kendi toru-

nu Ebû'l-Kâsım Abdullah el-Begavî de bulunmaktadır. Buhârî ondan bir râvî aracılığı ile aldığı hadislerle *Şahîh*'inde, doğrudan aldıklarına da diğer eserlerinde yer vermiştir. Hadis münekkitleri tarafından **sadûk***, **sika*** ve **hüccet*** kabul edilmiştir.

İlmî seviyesi bakımından çağdaşı Ahmed b. Hanbel'e yakın olduğu kabul edilen İbn Menî'nin Kur'an-ı Kerim'i kırk yıl boyunca üç günde bir hatmettiği rivayet edilir. Bütün kazancını ilim uğrunda harcamıştır. Seksen dört yaşlarında vefat ettiği zaman, kitapları dışında, satılan eşyası ancak yirmi dört dirhem tutmuştur. Kaynaklarda sözü edilen *Müsned*'inin günümüze gelip gelmediği bilinmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, V, 160; Zehebî, *A'âmü'n-nübelâ*, XI, 483-484; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 482; İbn Hacer, *Tehzîbü'l-Tehzîb*, I, 84; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 105.

M. ALİ SÖNMEZ

AHMED el-MENÎNİ

(أحمد المنيني)

Ebû'n-Necâh Şihâbüddîn Ahmed
b. Ali Ömer el-Menîni el-Osmânî
(ö. 1172/1759)

Osmanlı âlimi,
tarihçi, edip ve muhaddis.

6 Mart 1678'de Şam köylerinden Menîn'de doğdu. Şam bölgesinin tanınmış bir ulemâ ailesine mensuptur. Trablus-şam'ın Birkail köyünden olan babası, önce Şam'da Sâlihîyye'ye, daha sonra 1636'da Menîn köyüne yerleşmiş âlim bir kimse idi. İlk tahsilini bu köyde yapan Menîni, on üç yaşlarında Şam'da bulunan kardeşinin yanına gitti ve orada tahsiline devam etti. Aralarında Ebû'l-Mevâhib el-Hanbelî ve Abdülganî en-Nablûsî gibi tanınmış âlimlerin de bulunduğu birçok hocadan ders aldı. Şam'ın önde gelen mutasavvıfları vasıtasıyla Nakşibendî, Kâdirî ve Halvetî tarikatlarına intisap etti. Başta Emevî Camii olmak üzere birçok medresede müderrislik yaptı, edebiyat ve şiirle de meşgul oldu. Emevî Camii'nde *Beyzâvî Tefsiri* ve *Şahîh-i Buhârî*'nin yanı sıra çeşitli dersler okuttu. Aralarında *Silkü'd-dürer* müellifi Murâdî'nin babası Ali b. Muhammed el-Murâdî'nin de bulunduğu birçok talebe yetistirdi. İki defa İstanbul'a giden Menîni, *Târîh-i 'Utbi'* adıyla bilinen *Sîretü'l-Yemîni'*ye yaz-

dığı şerh dolayısıyla İstanbul'da büyük ilgi gördü ve kendisine Süleymaniye müderrisliği pâyesi verildi. Ayrıca Şam Sümeysâtiyye ve Umeriyye medreseleri mütevelliliği ile Emevî Camii hatipliğini de yapan Menîni, 17 Şubat 1759'da Şam'da öldü.

Menîni'nin en önemli eseri, Utbî'nin Gazneli Sultanı Yemînüddeve Mahmûd b. Sebûk Tegin devrine ait *Sîretü'l-Yemîni'* (et-Târîhu'l-Yemîni') adlı tarihine yazdığı iki ciltlik şerhtir (Kahire 1286). *el-İ'âm bi-fezâ'ili's-Şâm* adlı diğer eseri ise yazma halindedir. *el-İ'âm* Şerif Mehmed Efendi tarafından Türkçeye tercüme edilmiştir. Bahâeddin el-Âmilî'nin *Vesiletü'l-fevz ve'l-emân fî medhi şâhibi'z-zamân* isimli Mehdi hakkındaki kasidesine yaptığı şerh, Âmilî'nin *el-Keşkü* adlı eseriyle birlikte basılmıştır (Bulak 1288, Kahire 1305). Ayrıca, *el-Kavlü's-sedîd fî muttasılı'l-esnâid* (hocalarının isnadlarını verdiği eseri); *Şerhu's-şadr bi-şerhi urcûzeti istinzâli'n-naşr bi't-tevessül li-ehli Bedr* (Kahire 1281); *Şerhu Câhiliyyeti'l-kader bi-esmâ'i aşâbi seyyidi'l-melâ'iketi ve'l-beşer*; *Mevâhibü'l-mücîb fî hasâ'isi'l-habîb* ve bunun şerhi *Fethu'l-karîb*; *Dîvân* ve diğer bazı manzum eserleri ile *İdâ'etü'd-derârî fî Şerhi Şahîhi'l-Buhârî* adlı eksik bir Buhârî şerhi vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Murâdî, *Silkü'd-dürer*, Bulak 1301, I, 133-145; İsmet, *Tekmiletü's-Şakâik*, s. 30-31, 70; Serkis, *Mu'cem*, II, 1305, 1311, 1808; Brockelmann, *GAL*, II, 364, 547; *Suppl.*, II, 391-392, 596; Ziriklî, *el-A'âm*, I, 175; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, II, 979; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, II, 15-16; Babinger (Üçok), s. 318.

(DİA)

AHMED MİDHAT EFENDİ

(1844-1912)

Yazar, gazeteci, romancı ve nâşir.

Rus işgali üzerine 1829'da Kafkasya'yı terke mecbur kalan bir anne ile, Anadolu'dan gelip İstanbul'a yerleşmiş bir babanın oğlu olarak Tophane semtinde dünyaya geldi. Orta halli bir esnaf ailesi içinde ve güç şartlar altında yetişti. Babasının ölümü üzerine, ağabeyinin memuriyette bulunduğu Vidin'e gitti (1857). Orada başladığı sıbyan mektebini Tophane'de bitirdi (1861). Midhat Paşa'nın Niş valiliği sırasında yine ağabeyi ile Niş'e gitti, rüşdiye tahsilini orada tamamladı. Mithat Paşa'nın Tuna valiliği